

Особливості визначення кінцевого бенефіціарного власника у неприбуткових організаціях України

Наталія Степаненко

*доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: nataliasv@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-6216-2206*

Віталій Гуренко

*аспірант,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: hurenkova@krok.edu.ua,
ORCID: 0009-0009-9409-563X*

Важливим елементом системи фінансового моніторингу України є встановлення достовірної інформації про кінцевих бенефіціарних власників та структуру власності юридичних осіб. Дана інформація має значення для формування та сталого функціонування небанківського сектору в умовах захисту суспільства й держави шляхом застосування правових механізмів запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Кінцевим бенефіціарним власником для юридичних осіб є будь-яка фізична особа, яка здійснює вирішальний вплив на діяльність юридичної особи (в тому числі через ланцюг контролю/володіння) [1]. Вимоги законодавства щодо надання інформації про кінцевого бенефіціарного власника або його відсутність та структуру власності поширюються не тільки на організації, які здійснюють комерційну діяльність, а також на неприбуткові організації, такі як: громадські об'єднання, благодійні та релігійні організації, які не мають на меті своєї діяльності отримання прибутку.

У жовтні 2023 року Кабінетом Міністрів України і Національним банком України була затверджена «Методологія визначення юридичною особою кінцевого бенефіціарного власника», яка передбачає, що під час визначення кінцевого бенефіціарного власника неприбуткової організації – юридичної особи досліджується інформація на наявність ознак прямого або непрямого (через пов'язаних фізичних чи юридичних осіб) вирішального впливу фізичної особи на діяльність такої неприбуткової організації шляхом реалізації права контролю, користування або розпорядження всіма активами чи їх часткою, права вирішального впливу на формування складу, результати голосування органів управління, а також вчинення правочинів, прийняття обов'язкових до виконання рішень, що мають вирішальний вплив на діяльність неприбуткової організації [2].

Визначення кінцевого бенефіціарного власника в неприбуткових організаціях зумовлене рядом причин, у тому числі використання для запобігання

відмивання, легалізації коштів. Міжнародна практика та оцінка міжнародних експертів свідчить, що існують численні випадки залучення неприбуткових організацій до фінансування тероризму. При цьому неприбуткові організації можуть використовуватись як пряме джерело прибутку або як прикриття для діяльності з відмивання грошей, або фінансування тероризму [3].

Зрозумілим є той факт, що прозорість бенефіціарної структури власності юридичних осіб, у тому числі неприбуткових організацій є важливим аспектом державної політики у боротьбі з незаконними фінансовими операціями та рухом коштів, ухиленням від сплати податків, корупцією та фінансуванням тероризму. Однак, неприбуткові організації за своєю правовою природою не можуть мати акціонерів та власників, оскільки їх діяльність здійснюється не в інтересах окремих фізичних осіб, а в інтересах широкого кола осіб.

Громадські об'єднання, благодійні та релігійні організації не формують статутний капітал, який не поділяється на частки. Як наслідок – виділити відсотки для визначення прямого вирішального впливу на організацію або права голосу юридичної особи фактично неможливо [4]. Повноваження засновника громадського об'єднання закінчуються після державної реєстрації громадського об'єднання в установленому законом порядку [5]. Окрім того, у благодійних та релігійних організаціях також функції засновника закінчуються після державної реєстрації, у подальшій діяльності серед учасників чи членів таких організацій не відбувається розподіл прибутку, оскільки це заборонено чинним законодавством України. Визначити кінцевого бенефіціарного власника в неприбуткових організаціях можливо через наявність непрямого вирішального впливу, але на практиці це також дуже складно реалізувати, з урахуванням усіх особливостей правової природи діяльності таких організацій.

Важливо зазначити, що до вересня 2022 року для релігійних організацій існувало виключення для подачі інформації про кінцевих бенефіціарних власників на рівні з політичними партіями та адвокатськими об'єднаннями. Однак, після внесення змін до законодавства, релігійні організації в Україні відтепер зобов'язані подавати структуру власності і відповідну інформацію про кінцевих бенефіціарних власників. Релігійні організації утворюються з метою задоволення релігійних потреб громадян сповідувати і поширювати віру та діють відповідно до своєї ієрархічної й інституційної структури, обирають, призначають і замінюють персонал згідно зі своїми статутами [6].

Тобто, говорячи про особливості такої організації, потрібно розуміти, що її метою є виключно задоволення духовних потреб її членів. Тому в таких неприбуткових організаціях відсутні фізичні особи, які відповідають статусу кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи, оскільки її члени (учасники) не володіють корпоративними правами та не мають значного впливу на керівництво чи діяльність організації, у тому числі громадських та благодійних організацій, де метою й вигодою учасників є задоволення соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів.

З урахуванням правової природи діяльності неприбуткових організацій,

їхніх організаційно-правових форм, специфіки управління та відсутності акціонерів або власників з відповідним поділом статутного капіталу на частки чи акції можна стверджувати, що визначення кінцевого бенефіціарного власника є достатньо складним процесом і фактично вони відсутні в цих організаціях.

Ключові слова: кінцевий бенефіціарний власник; неприбуткові організації; структура власності; релігійні організації; громадські організації; благодійні організації.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 10.11.2023).
2. Про затвердження Методології визначення юридичною особою кінцевого бенефіціарного власника: Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 19 вересня 2023 р. № 1011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1011-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2023).
3. Поліщук О.А., Костенко В.П. Шляхи запобігання ризику відмивання доходів неприбутковими організаціями. Збірник наукових праць ВНАУ. 2012. №2. С.132-138.
4. Керівні настанови щодо розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників. Державна служба фінансового моніторингу України. 2020. URL: https://fu.gov.ua/uk/pages/mizhnarodne-spivrobotnictvo/mizhnarodni-standarti/pages/zagalni-vidomosti/kerivnictvo/pages/derzhavna-sluzhba/roz-yasnennya/pages/pro-sluzhbu/zagalni-vidomosti/struktura/pages/finansovii_monitorint/metodologija/rekomendaci/kerivni-nastanovi-shhodo-rozkrittya-informacziyi-pro-kinczevix-beneficziarnix-vlasnikiv.html (дата звернення: 10.11.2023).
5. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 10.11.2023).
6. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення: 10.11.2023).